

VYUČOVÁNÍ

Etapy vyučovacího procesu

- počáteční diagnóza
- projektování, plánování, stanovení cílů
- regulace učení (korigování plánu, reflexe)

VYUČOVACÍ JEDNOTKA

- **Fáze výuky:**
 - motivace (vhodný stimul – naladění žáků na výuku, nejlépe probuzení zájmu o učivo)
 - opakování (upevňování již naučeného učiva; nezbytné zejména, když probírané učivo navazuje na předchozí)
 - expozice (proces seznamování se s novým učivem – výklad, dialog, demonstrace jevů, zápis učiva, aj.)

VYUČOVACÍ JEDNOTKA

- fixace (proces upevňování nově získaných vědomostí a dovedností prostřednictvím cvičení, opakování, testování, aby se předešlo zapomínání; uvádí se, že během 8 hodin zapomínáme až polovinu získaných poznatků)
- diagnóza (reflexe popřípadě sebereflexe toho, co se žáci ve skutečnosti naučili; slouží také k hodnocení žáků)
- aplikace (využití získaných vědomostí a dovedností pro samostatné řešení úkolů či v praktických činnostech)

VYUČOVACÍ JEDNOTKA

Fáze výuky shrnutí:

- motivace
- opakování
- expozice
- fixace
- diagnóza
- aplikace

Výše uvedené pořadí jednotlivých fází výuky není nijak závazné a jednotlivé fáze se mohou i prolínat.

VÝUKOVÉ (VYUČOVACÍ) METODY

- Klasifikace metod:
- Metody z hlediska pramene poznání a typu poznatků – aspekt didaktický (slovní, názorně demonstrační a praktické metody)
- Metody z hlediska aktivity a samostatnosti žáků – aspekt psychologický (sdělovací metody, metody samostatné práce, aj.)
- Charakteristika metod z hlediska myšlenkových operací – aspekt logický (postup induktivní, deduktivní, srovnávací, aj.)
- Varianty metod z hlediska fází výchovně vzdělávacího procesu – aspekt procesuální (metody motivační, expoziční, fixační, diagnostické, aplikační)
- Varianty metod z hlediska výukových forem a prostředků – aspekt organizační (kombinace metod s výukovými formami a pomůckami)
- Aktivizující metody (diskuse, situační metody, didaktické hry, aj.)

(Maňák 1996 In Skalková 2007)

SLOVNÍ METODY

Monologické metody:

- Vysvětlování: Postupný, účelný a výstižný výklad, ve kterém se učitel zaměřuje zejména na objasňování vztahů a zákonitostí.
- Přednáška: Přednáška je způsob předávání poznatků prostřednictvím jazykově a logicky připraveného a prezentovaného projevu.
- Vyprávění: citově podbarvený způsob verbálního zprostředkovávání poznatků
- Instruktaž: teoretický (slovní nebo písemný) přenos poznatků, který předchází praktické činnosti

(Kalhous, Obst 2009 s. 317)

SLOVNÍ METODY

Dialogické metody (metody založené na přímé interakci učitele a žáků):

- Rozhovor: Jev se osvětluje prostřednictvím formy otázek a odpovědí (užívá se při seznámení s učivem, při upevňování vědomostí, při kontrole získaných vědomostí)
- Dialog: je to rozvinutější forma, než samotný rozhovor – dochází ke komunikaci učitele a žáka navzájem (předmět dialogu by měl být pro žáky zajímavý;
- Diskuse: vzájemná diskuse, do které jsou zapojeni (pokud možno) všichni členové skupiny.
- Brainstorming (burza nápadů): Podpora tvořivosti při hledání nových řešení problémů prostřednictvím spontánních nápadů, které jsou zapisovány a podněcují tak další myšlenky. Teprve po pauze se nápady analyzují a hledá se jejich racionální základ.

METODY NÁZORNÉ, DEMONSTRAČNÍ

- Metody demonstrační mají ve vyučování (zejména přírodních věd) obrovské uplatnění. Mohou sloužit k jasnému objasnění daného jevu či k zřetelné vizualizaci nějakého objektu.
- Žáci vedeni k jasnému názoru. Důraz na názorné, demonstrační vyučovací metody má tradici už u Jana Amose Komenského. Ačkoli současná vývojová psychologie poněkud koriguje nadšení z univerzálního prospěchu demonstračních a názorných metod, které díky realistické povaze objasňování jevů a vztahů mohou do jisté míry brzdit rozvoj abstraktního myšlení u dospívajících, nicméně zaujímají stále tyto metody ve vyučování nenahraditelné místo.
- Názornosti se dosahuje především prostřednictvím didaktických pomůcek, prostředků (viz Didaktické prostředky).

METODY PRAKTICKÝCH ČINNOSTÍ

- Ukazuje se, že velmi vhodný způsob, jak objasnit daný jev je, když se žákovi umožní, aby si názor vytvořil sám prostřednictvím samostatné (popř. skupinové) práce např. s danou pomůckou.
- Pomocí metody praktických činností získává žák velice efektivně příslušné vědomosti, ale také dovednosti.
- Mezi metody praktické činnosti můžeme zařadit například: laboratorní práce, ostatní praktické činnosti (pěstivelské, chovatelské, pohybové, výtvarné, zdravotnické, technické, kuchařské, aj.).
- Mezi nezastupitelné metody při přípravě žáků (učňů či studentů) na zaměstnání je **učení praxí**.

AKTIVIZAČNÍ VÝUKOVÉ METODY

- Samotná aktivizace žáků by neměla být samoučelná, ale vždy podřízená výukovým cílům. Mezi aktivizační vyučovací metody můžeme (vedle některých výše uvedených – např. diskuse, dialog, aj.)

AKTIVIZAČNÍ VÝUKOVÉ METODY

- heuristické: Učební úlohy jsou zkonstruovány tak, aby představovaly rozpor – obtíž, což vyžaduje samostatné řešení spočívající v jednotlivých krocích, jimiž se žák (na základě již poznání) dostává postupně k řešení problému (podle Bloomovy taxonomie se jedná o úroveň *aplikace*).
- výzkumné: Žáci hledají samostatně řešení daného problémového úkolu na základě praktických zkušeností a aplikací dříve získaných poznatků – posun v intelektuálních schopnostech žáků.
- hra: Správně didakticky připravená hra má velký didaktický význam zejména u dětí předškolního věku.
- situační: Problém se řeší zpravidla skupinově prostřednictvím výběru nejvhodnějšího z nabídnutých řešení. Konfrontují se názory, postoje, vědomosti a dovednosti aktérů

AKTIVIZAČNÍ VÝUKOVÉ METODY

- inscenační: využívají se prvky dramatické výchovy, jednotliví žáci rozhodují ve vybraných nebo přiřazených rolích
- televizní výuku: Didakticky korektně a obratně zpracovaný výukový pořad, může umožnit efektivní získávání poznatků.
- výuka podporovaná počítačem: Počítač, projektor a interaktivní tabule jsou dnes běžnými didaktickými pomůckami. Žáci se dnes učí jednak *prostřednictvím počítačů* ale i *práci s počítači*.

UČENÍ Z TEXTU

- Jednou z povinností učitele je, aby naučil žáky, jak pracovat s učebnicí nebo obecně s psaným textem (celá řada využitelných textů pro výuku je dnes dostupná na internetu).
- Učitel by měl vézt žáky k čím dál větší samostatnosti při práci s učebnicí.
- Žáci si postupně osvojují schopnost porozumět obsahu učebnice (nejen textu, ale také obrázkům, mapám, schémátům, grafům a diagramům), učí se z textu, kriticky text hodnotí, vybírají z textu podstatné informace (provádějí konspektování popř. excerpování)
- konspektování: pořizování si výpisků z části dané knihy
- excerpování: pořizování si výpisků z celé knihy

LITERATURA

- KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.

